

Нова Мекка на мапі світу

За всіх часів до Криму стікалися й поступово змішувалися, змінюючись і поширюючись, культурні традиції та вірування. Це пов'язано з тим, що на територію цього благодатного краю завжди претендували різні племена – для збирання данини, наступного освоєння та розселення. Розкопки й вивчення пам'яток минулих епох дали змогу досить точно визначити послідовність культурних змін, що відбувалися протягом останніх восьми тисяч років – від епохи мезоліту до нашого часу.

Олена ГОРЮШИНА
(Крим)

Виявлені археологами об'єкти, що належать до різних вірувань – християнського, мусульманського, іудейського, завжди були цікаві і для вивчення, і для духовного розвитку, релігійного поклоніння. Нині Крим може й має стати своєю Меккою, являючи собою зразок мирного співжиття більш як ста народів і народностей протягом багатьох століть, а також різних релігій.

Для здійснення цієї ідеї мало прокласти туристичні маршрути. Потрібна державна підтримка. Потрібна програма, що приверне увагу вчених усього світу до теми мультинаціонального й мультирелігійного розвитку Криму.

Говорячи про об'єкти культового призначення, передусім варто вказати на такі, існування яких представники офіційної науки до останнього часу або вперто заперечували, або принципово замовчували.

Наприклад, **кримські піраміди**. Вони існують з тієї далекої доби, коли, за припущеннями вчених, народи Причорномор'я досягли в науково-технічному роз-

витку нечуваних висот. Науковцями виявлено безліч пірамідальних споруд із унікальними властивостями, які ще чекають своїх дослідників. Одна з таких споруд – кримський храм Венери, розташований на трасі Сімферополь – Судак, біля повороту на село Мічуріне. Навпроти храму – стела на честь Аліма

Азамата Огли, генерала кримськотатарського народу, захисника знедолених, «кримського Робін Гуда», який жив у I столітті. Більшість інших об'єктів можна знайти в районі Севастополя, плато Чатир-Даг, гори Ай-Петрі.

Стародавні Місця Сили, святилища (кромлехи, менгіри, дольмени) – священні об'єкти, створені приблизно 3 000 і більше

років тому. Вони побудовані з величезних кам'яних осколків-блоків, розташованих по колу, або викладених у формі паралелепіпедів у точках із потужною енергетикою. Місця, де вони розташовані, мають незвичайні властивості, активно впливають на душевний і фізичний стан людей.

Святі джерела прісної води шановані з давніх-давен. Найбільш відвідувані нині **джерела святої Параскеви, святого Георгія Побідоносця і Трьох Святителів** у діючому Топливському жіночому монастирі святої Параскеви (с. Топли поблизу Феодосії).

Православні храми і монастирі кримської землі цікаві відвідувачам з усього світу. Подекуди збереглися дивовижні за масштабом споруди – пам'ятки духовної стійкості народів півострова.

Свято-Климентівський чоловічий монастир в Інкермані зберігає пам'ять про мужнього релігійного діяча – римського єпископа Климен-

та, якого 101 року римський імператор Траян заслав у Херсонес Таврійський за християнські проповіді. Правителям Херсонеса теж не подобалася діяльність священнослужителя, бо він хрестив місцевих жителів. Тож його жорстоко страшили. У VI столітті тут звели першу церкву, а в каміноломнях, де проповідував святий, – Свято-Климентівський чоловічий монастир, один із перших християнських монастирів на території Криму.

Грецький чоловічий монастир святого Іллі X–XV століть на горі святого Іллі (Ільяс-Кая), **храм і монастир Христа Спасителя** на горі Сотера (Спасителя), **монастир Успіння Богоматері** на околиці Бахчисарая (один із перших печерних храмів християн) – непервершені пам'ятки краю. Приміром, монастир Успіння Богоматері відомий з перших століть нашої ери діяннями святих Андрія Первозваного та Климента. Татари називали монастир Мер'єм-Анай («Матінка Марія»).

Храм Донаторів («дарувальників») поблизу села Червоний Мак Бахчисарайського району в мальовничій Каралезькій долині – середньовічний храм, де збереглася фреска XIV століття.

Монастир Сурб-Хач («Святий Хрест») – обитель неподалік міста Старий Крим, пам'ятка (1358 р.) середньовіччя національного значення, що належить до вірменської апостольської церкви.

Не менше за інші культові споруди відомі священні місця іудеїв. Порівняно з пам'ятками інших культур їх не так багато, але майбутні знахідки чекають на своїх дослідників.

Пантикапейські кам'яні таблиці III–IV століть н. е. вважаються найдавнішими, що їх знайдено на території Криму (у другій половині XIX століття в Керчі). У таблицях – юридична інформація щодо відпущення рабів під опіку іудейської діаспори.

Херсонеські кам'яні плити розповідають про жителів поліса. На них зображено традиційну символіку: менору (семисвічник), вигнутий ріг і пальмову гілку. Ці реліквії зберігаються в музеях Керчі й Херсонеса.

Кенаси Чуфут-Кале – культові споруди XIV століття, що збереглися в печерному місті-фортеці. Свого часу вони призначалися для богослужінь, з і б р а н ь караїмської громади.

У великій кенасі встановлена пам'ятна дошка на честь перебування тут 1886 року царя Олександра III. Поруч із кенасами була розташована перша в історії Криму караїмська друкарня.

Іосафатова долина – місце традиційного поховання караїмів починаючи з XIII століття. Місцеві жителі називали її так на честь долини поховань поблизу Єрусалима.

Синагоги відкриті не так давно, вони діють у Сімферополі та Євпаторії.

Мусульманські святині на землі Криму – свідки багатьох бід. Адже історія кримських мусульман – шлях страждань і випробувань, із яких вони вийшли з честю, зберігши свої мови і традиції.

Мечеть Кебір-Джами («Соборна мечеть») у Сімферополі побудована в 1508 році. Ця одна з найстаріших споруд міста в минулому називалася «Ак-мечеть» – «Біла мечеть». Від часів приєднання Криму до Росії була релігійним центром мусульман. Відновлена у 1990-х роках.

Азіз Салгір-Баба – усипальниця святого Салгір-Баби – також

у Сімферополі. Святий старець Салгір-Баба жив у першій половині XVIII століття в Ак-Мечеті (нині Сімферополь). Він походив із роду шейхів. У молодості, захопившись ідеями суфізму, став аскетом. Місцем усамітнення, роздумів і молитов він обрав дубовий гай, що розкинувся на високому березі колись повноводної річки. Тут Салгір-Баба молився й вивчав медицину. І невдовзі слава про здібності

цілителя поширилася по всьому ханству. Натовпи страждених прагнули позбавитися недуг за допомогою священних молитов, ліків Салгір-Баби й цілющої води з джерела біля обители мудреця.

Азіз Малік-Аштер – одна з найвідоміших мусульманських святинь Кримського півострова, яка займає частину культового комплексу в селищі Ескі-Юрт. З часом стало територією міста Бахчисарая. Малік-Аштер бін Харита ен-Нахаї (618–657 рр.) – соратник праведного халіфа Алі та перший проповідник ісламу в кримських землях.

Римо-католицькі храми вперше з'явилися в Криму з приходом 1266 року генуезців-колоністів, що утворили свої діаспори у Феодосії, Старому Криму, Судаку, Керчі, Ялті. У XIV столітті лише у Феодосії діяли 14 католицьких храмів. У XX столітті жодного не стало. Після розпаду СРСР почалося відродження католицьких громад і відновлення богослужінь.

Римо-католицький храм Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці

в Ялті – один із найкращих сучасних залів органної музики. Будівництво храму розпочали 1898 року, але через брак коштів припинили. Богослужіння відновилося в 1992 році.

Храм Успіння Пресвятої Богородиці в Керчі побудовано на кошти італійської діаспори в 1840 році. 2010-го він відзначив 170-річчя. Парафія Успіння Пресвятої Діви Марії в Сімферополі почала діяти в 1997 році.

Храм Сурб-Саркіс («Святого Сергія») у Феодосії належить Українській греко-католицькій церкві (рік зведення 1408-й). Цей храм є одним із найстаріших храмів Криму.

...Сучасна людина, як ніколи, потребує потужної моральної підтримки. Її можна отримати у Криму, що вабить не лише сонцем і морем, а й джерелами моральних цінностей, чуттям духовного братерства.